

Rozhovor s Leonardem Rajnoškem

Vedl Jiří Voráč, Brno, 4. dubna 2008 a Luděk Havel, Brno, 20. března 2013

PhDr. Leonard Rajnošek (*1940, Ostrava), v roce 1962 absolvoval obor český a ruský jazyk na Masarykově univerzitě. V letech 1967–1971 působil na filmové vědě jako vědecký aspirant, v roce 1968 získal titul PhDr. za práci *Filmové adaptace naší prózy*, čímž se stal prvním doktorem filmové vědy na Masarykově univerzitě. V letech 1974–1975 přednášel jako externista, v letech 1994–1999 odborný asistent.

V 60. letech psal recenze do *Hosta do domu* a spolupracoval s ostravským *Červeným květem*. V letech 1972–1973 a 1990–2003 působil jako dramaturg v brněnském studiu Československé, resp. České televize.

* * *

Jak jste se vlastně dostal ke studiu filmu?

Jsem Ostravák, do Brna jsem přišel v roce 1957 a začal jsem zde studovat. Ovšem nikoliv filmovou vědu, to ještě neexistovalo, ale češtinu a ruštinu, protože to byl jediný obor, kam jsem se se svým pošramoceným zázemím dostal. V roce 1962 jsem studium ukončil. Dostal jsem diplom, kde bylo napsáno, že jsem promováný filolog, učitel češtiny a ruštiny na středních školách. Což mi později bylo k užitku. Ale protože mi to nějak nestačilo, zkoušel jsem studovat dál. A v té době začínal **Zdeněk Smejkal**¹ s výběrovými přednáškami z filmové vědy. Četl jsem knížky o filmu a zajímal jsem se i jako divák, tak jsem začal film studovat soustavněji.

Souvisela s tím ještě jedna situace. Kolegové z ročníku mě dostrkali, abych se přihlásil do soutěže o nejlepší studentskou vědeckou práci, a protože mě to bavilo a přitahovalo i teoreticky, tak jsem napsal v roce 1959 takový traktát, který se jmenoval *K problematice filmového přepisu literárního díla*. Tak jsem to tam přednesl a **Oleg Sus**² v tom z neznámých důvodů našel zalíbení a k mému obrovskému úžasu jsem s tím tehdy vyhrál fakultní kolo a postoupil jsem dál. Fakultní porotě vévodil Sus a ten mně povídá: „Víte co, zkratě to na takové tři stránky a my to otiskneme v *Hostu*“. Musím přiznat, že jsem se nafouknul, začal to přepisovat a potom jsem tam s tím šel. No a od té doby začala má spolupráce s *Hostem do domu*, protože tam otiskli jednak ten můj text a hned mně zadali za úkol napsat několik filmových recenzí na knihy a filmy. A od té doby jsem byl v redakci *Hosta* v Besedním domě jako doma. A asi tehdy jsme se dali do řeči se Zdeňkem Smejkalem a někdy od toho roku 1959 jsem chodil na Smejkalovy přednášky a psal jsem o filmu do *Hosta*.

Jak tehdy ty přednášky vypadaly, kolik vás bylo studentů a jak dlouho jste takto studoval?

Přesně si nevzpomenu, ale vím, že nás tam chodilo poměrně málo. Vybavuji si **Jaroslava Blažkeho**.³ Já jsem skončil v dvašedesátém roce. A potom jsem mazal na vojnu, oni tenkrát zrušili vojenské katedry, čili já jsem musel na vojnu na celé dva roky, což bylo pro mě dosti nepříjemné období.

Ale docela půvabné bylo, že jsem i na vojně nadále spolupracoval s *Hostem*, využíval jsem vycházky, abych chodil do kina, a pak jsem o tom v kasárnách psal. A ještě před vojnu jsem byl domluvený, že po návratu nastoupím na aspiranturu nebo na asistentské místo. Když jsem se po vojně přihlásil, tak byla sice vstřícnost, ale nebyly možnosti. Časy se změnilly, takže jsem zůstal na vojně jako civilní učitel. Učil jsem v Českém Těšíně, kde byl jednoletý internátní maturitní obor pro budoucí oficíry, tam jsem začal učit už na vojně a po ní jsme dostali nabídku tam zůstat jako civilní zaměstnanci. A když tuto školu zrušili a nově zřídili vojenské gymnázium v Opavě, tak jsem přešel. No ale **Artur Závodský**⁴ mi promptně zařídil externí

¹ Doc. PhDr. Zdeněk Smejkal (*1927), recenzent, historik filmu, univerzitní pedagog a zakladatel filmové vědy na Masarykově univerzitě.

² PhDr. Oleg Sus (1924–1982), estetik, literární vědec a kritik; absolvent bohemistiky a estetiky na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity.

³ Mgr. Jaroslav Blažke (* 1938), literární historik, středoškolský učitel, překlady z ruštiny.

⁴ PhDr. Arthur Závodský, DrSc. (1912–1982), literární a divadelní teoretik, historik a kritik, profesor Masarykovy univerzity v Brně.

aspiranturu, takže jsem do Brna dojížděl jednou týdně a nakonec mě v roce 1967 vzali na interní aspiranturu, tak jsem odešel do Brna na univerzitu.⁵

A ta nabídka byla na filmovou vědu?

Ano, ačkoli jsem filmovou vědu vlastně nikdy řádně nestudoval. Tím hybatel byl Artur Závodský, který zakládal Katedru slovanské literatury, divadelní vědy a filmové vědy. Byla to taková pestrá společnost. Za divadelní vědu to byl **Zdeněk Srna**,⁶ za slovanské literatury to byl **Jiří Krystýnek**,⁷ potom Smejkal za film a Závodský.

Vy jste vlastně vůbec prvním doktorem filmové vědy v dějinách univerzity a předběhl jste i svého učitele Zdeňka Smejkala

Ano. Doktorát jsem udělal v šedesátém osmém. Práce se jmenovala *Filmové adaptace naší prózy*. To byla sranda, ty doktoráty. Práce sice kratší než diplomka, ale komise velká. A potvora Sus mě tam tak dusil, bylo to až záludné. Přitom jsme byli kamarádi velicí. Doktorát je ale doktorát.

Pro Artura Závodského jsem byl takový ten tahoun. Závodský vždycky říkal: „Řekněte tomu Smejkalovi, ať něco dělá.“ Smejkal byl totiž hrozně liknavý. Na katedře sice byl, ale napsat něco, to byl problém. Tak se stalo, že jsem byl první. A Závodský, který byl hrozně akurátní, to hodně špatně snášel, mu pak říkal: „Vidíš, Rajnošek už to má a ty pořád nic.“ No ale nakonec to nicméně zdárně ukončil.

Kdo vlastně vedl vaši doktorskou práci?

Artur Závodský, to nikdo jiný být nemohl, tam nebyl jiný profesor. Ale to jeho vedení spočívalo v tom, že tomu sice vůbec nerozuměl, ale byl dostatečně tolerantní, aby mi do toho nekecal. Takže já jsem to konzultoval se Susem a s lidmi ze Slovenska, ale na Závodském bylo vidět, že to považuje za úplnou blbost, ale vzpomínám na něho v dobrém, protože nikdy neřekl ani slovo proti. A když jsem pak dělal ty zkoušky aspirantské, tak Závodský tam zarytě mlčel a potom se mě zeptal, jak se jmenoval E. F. Burian křestními jmény, což já jsem v úleku zapomněl a on se pak dlouho omlouval za to, že mi položil takový blbý dotaz a říkal: „Já o tom vašem oboru nic nevím.“

Jak ta první doktorská zkouška z filmové vědy vypadala? Kdo byl v komisi?

Obor se jmenoval Teorie a dějiny umění a podobor Teorie a dějiny divadla, filmu, rozhlasu a televize. Ptali se na všechno možné. Třeba se Závodským jsme pohovořili o Osvobozeném divadle. V komisi byl ještě Oleg Sus a někdo z literatury, pravděpodobně **Milan Kopecký**.⁸ Trochu se mně to míchá s kandidátskými zkouškami, ty jsem dělal v sedmdesátém roce. Zvládl bych to i dříve, ale po srpnu 1968 jsme to schválně protahovali, abychom nepřišli o místa. Bylo totiž jasné, že pokud udělám kandidaturu, ztratím stipendium a nemám nejmenší šanci dostat místo.

A v čem spočívala ta kandidátská zkouška na titul CSc.?

⁵ Leo Rajnošek vykonal úspěšně přijímací zkoušku na interní aspiranturu 30. 6. 1967 a k 1. 9. 1967 nastoupil jako vědecký aspirant. Korespondence Katedry slovanských literatur, divadelní vědy a filmové vědy, Archiv Masarykovy univerzity, Brno.

⁶ Prof. PhDr. Zdeněk Srna, CSc. (1929–2005), divadelní vědec, kritik, historik a vysokoškolský pedagog, v letech 1978–1981, resp. 1985–1993 vedl oddělení divadelní a filmové vědy katedry věd a umění, resp. Seminář divadelní a filmové vědy (od r. 1990).

⁷ Doc. PhDr. Jiří Krystýnek, CSc. (1913–1991), v r. 1952 absolvoval obory Filozofie, Dějiny moderních literatur a Slovanská filologie; slavista; autor *Z dějin polsko-českých literárních vztahů: vlivy pol. literatury a její recepce v čes. zemích v letech 1914–1930*.

⁸ Prof. PhDr. Milan Kopecký, DrSc. (1925–2006), literární historik a editor, zabývající se především dobou renesance a baroka; jeden žáků Franka Wollmana; od r. 1973 řádný profesorem, v letech 1972–1976 děkan Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

Byla to celkem příjemná záležitost. Sympatická komise, ve které byl třeba **Zdeněk Kožmín**⁹ a pochopitelně všudypřítomný **Lubomír Linhart**¹⁰ za film. Odevzdávala se práce, tu jsem měl napsanou, jmenovala se *Literatura a film – Teorie adaptace*. Ale přišel zádrhel jménem prověrky, prověřovala se politická spolehlivost. Nikdo z katedry u nich neuspěl. Všichni byli vyloučeni z KSČ. Včetně Závodského, což byl o to větší malér, že on byl starý komunista, takový ten poctivý. Za války byl v koncentráku. Oni na něj, že podporoval živly a co že si myslí o okupaci. A on opáčil: „A co si myslíte o okupaci vy?“ Tak ho vyloučili, což neměli původně vůbec v úmyslu. Ale on je tak dožral. Závodský mně to celé vyprávěl a stěžoval si těžce. Byl z toho zlomený. Ne, že v té partaji není, ale že s ním tak zachází.

Takže ona ta zkouška byla de facto uzavřená. Proběhla ve všech bodech, kromě obhajoby. Tam stačilo, aby se všichni sešli, pohovořili se mnou o té práci a bylo to. Ale nesešli se. Až po obhajobu vše proběhlo, Zkoušky, práce napsaná, práce posouzená.

Proč se komise nesešla?

Nevím. Nechtěli, abych byl kandidát věd. Zkouška proběhla, ale k obhajobě mě už nepustili. Ani mě, ani Smejkal. Kdybychom byli bývali na té obhajobě trvali, tak by to asi uspořádali, ale s velice rázným a rychlým koncem. To nemělo cenu. Potom jsem z univerzity odešel

Bylo hlavním důvodem vaše angažování v *Hostu do domu*?

No, v podstatě ano. Mě při těch prověrkách obvinili, že jsem psal do *Hosta do domu* a že jsem psal o těch filmech tendenčně a takové blbosti: „Měl jste psát proti nim!“ Já na ně koukal a bylo mi jasné, že to nedopadne dobře. Když to skončilo, tak šéf komise vstal a odcházel kamsi. Dva přiskočili a vzali ho pod paží, on byl skoro slepý, ten chlap, co mluvil o filmu. Já jsem ho moc dobře neznal, ale myslím si, že to byl **Jan Kliment**.¹¹ V každém případě byl jednooký. A když vyřkli verdikt, že to tedy soudruhu nepotřebujeme, takový pomýlence, tak ten jednooký člověk, tam stál a takhle tam tápal. A já jsem si uvědomil, že ten posuzuje filmy! Tak jsem se zasmál a tím jsem to zpečetil.

Na rozdíl od vás Závodský na škole zůstal a setrval i ve funkci vedoucího katedry.

To ano, zůstal. Bylo to tak. Při nějakém univerzitním výročí byla oslava v Janáčkově opeře. Tam přijela vládní delegace v čele s hlavním kulturtrégrem **Janem Fojtíkem**.¹² Závodský tam tak stál a říká: „Tomu jsem byl ručitelem, když ho brali do strany.“ Závodský totiž učil v Hranicích na gymplu kdysi dávno a tam chodil Fojtík a on ho nalákal do partaje. Vtom jde Fojtík kolem a volá: „Soudruhu profesore, jak se pořád máte?“ A to pro toho teatrálního Závodského byl nádherný podnět, aby zařval: „Jsem vyvrhel. Vyloučili mě ze strany.“ Fojtík udělal obličej člověka střeleného do zad, nevěděl, co má dělat. Ostatní se začali odtahovat a Závodský opět: „Představte si, mě! Mě vyloučili ze strany.“ A Fojtík povídá: „To muselo být nějaké nedorozumění.“ – „Nebylo, jsou to gauneři, jsou to bývalí národní socialisti!“ – „No víte, já se na to hned podívám. Já vám slibuju, že se na to zítra podívám.“ Načež Fojtík vycouval a mazal pryč. Za týden jsem přišel na katedru a Závodský říká: „Už jsem jenom poloviční vyvrhel. Poslali mi papír, kde to vyloučení mění na vyškrtnutí.“ To byl menší trest. Tím pádem mohl Závodský zůstat.

⁹ Prof. PhDr. Zdeněk Kožmín, CSc. (1925–2007), literární vědec, interpret a pedagog.

¹⁰ Lubomír Linhart (1906–1980), český publicista, kritik, nakladatelský redaktor, teoretik fotografie, filmový historik, překladatel z ruštiny

¹¹ Jan Kliment (1921–1993), filmový novinář a kritik, v letech 1969–1982 vedoucí oddělení kulturní politiky deníku *Rudé právo* a v letech 1983–1989 komentátor tamtéž. Jeden z čelních představitelů normalizační filmové kritiky a kulturní žurnalistiky 70. a 80. let.

¹² PhDr. Jan Fojtík, CSc. (* 1928), novinář, pedagog a politik KSČ, redaktor (1951–1968) a zástupce šéfredaktora (1967–1968) *Rudého práva*, člen předsednictva a tajemník ÚV KSČ (1966–1989).

A jak to bylo s vámi?

Bylo jasné, že tady končím, a bylo jen otázkou, kdy. O něco se to podařilo protáhnout tou odloženou kandidaturou. Tehdejší proděkan pro vědecký výzkum **Jaroslav Kudrna**,¹³ historik, si mě přizval a tím svým huhlavým hlasem říká: „Podívejte se, zkusíme vám tady ještě prodloužit to stipendium o rok.“ To mě potěšilo, takové gesto. Mě by to ani nebývalo napadlo, on s tím přišel sám od sebe. Taky jsem nadále učil. To bylo každému jedno, jestli učím, nebo neučím. Důležité pro mě také bylo, že jsem měl nějaké živobytí. A také čas hledat si nějaké místo.

Pojďme k systému a organizaci výuky. Zdeněk Smejkal vzpomínal, že jste měli výuku rozdělenou tak, že jste dělali teorii a on dějiny a filmové projekce.

No tak ostře to rozděleno myslím nebylo. Ale teorii jsem dělal, pokoušel jsem se nesměle o filmovou sémiotiku. Vycházel jsem z Christiana Metzeho, který začal vycházet ve *Filmu a době*, z Umberta Eca, z Pasoliniho, dále pak z Jindřicha Chaloupeckého, z existencialismu. No, byl to takový eklektický předmět a šlo o jakousi filmovou sémiotiku vlastní výroby. Což se těm študákům líbilo, protože nikdy nic takového neslyšeli. Účast byla hojná, výhrady tedy taky... Výuka byla každý týden, vždy jsem měl přednášku a na ni hned navazující seminář, dvakrát hodina půl.

Kolik jste měli studentů a z jakých oborů?

Studentů bylo málo, tak do patnácti, řekněme. Pocházeli z různých oborů. Bylo to fakultativní studium, čili museli mít další obor nebo obory, filmová věda byla až ten třetí. A byly tam takové zajímavé existence, žádní povrchní zájemci o ten obor, ale fakt lidi, kteří o to zájem měli. A to jsem si potom zopakoval znova po návratu v 90. letech, tedy jak co do počtu, tak i jejich zájmu.

Koordinovali jste se Zdeňkem Smejkalem nějak výuku z hlediska metodologie, odborné literatury a podobně?

No jeho bible, to byl Jerzy Płażewski, kterého jsem taky znal, protože sice nejsem z Polska, ale z Ostravy, takže tam ta literatura v polštině byla obecně dostupná.

A jak to bylo s projekcemi?

Ty jsem já neorganizoval, to byla Smejkalova záležitost. Pořádaly se jednak pravidelné projekce, jednak příležitostné, což byly projekce za účasti autorů. Vzpomínám třeba na večer středometrážních filmů Evalda Schorma. Tam jsem se s ním seznámil a pak jsme se spolu téměř přátelili. Nebo tu byl Karel Vachek. Promítly se filmy a pak bývaly za hojného zájmu besedy.

Projekce pro studenty probíhaly na fakultě již v 60. letech?

Zcela nepochybně ano. Nejprve ale ze 16mm projektorů, protože promítací kabinu zřizovali, když už jsem byl na fakultě dost dlouho. To Smejkal, šikovný člověk, obstaral nějaké dva vyřazené 35mm projektory, nechal to zamontovat do posluchárny, do čtverky tuším,¹⁴ sehnal promítače pana Františka Pevného, který vždycky přijel na kole. To jsme se velice radovali, když se to schválilo a začala se tam dělat projekční

¹³ Prof. PhDr. Jaroslav Kudrna, DrSc. (1926–1996), marxistický historik, filosof a jazykovědec, profesor Filosofické fakulty Masarykovy univerzity.

¹⁴ Dnešní učebna C34

kabina.¹⁵ To bylo bezvadný. On ten pan Pevný promítal v několika kinech najednou. On to založil, jel se podívat do Úderky, jak mu to tam šlape. Říkal jsem si „To je hrdina, teda“. Pak se zase vrátil.

Jednou jsem za ním zajel a on mi asi hodinu ukazoval svou sbírku – on byl pozoruhodný tím, že když se mu nějaký film líbil, tak si vystříhl dvě tři okýnka, takže to pak bylo takový škusbavý. A tu sbírku mi hrdě předváděl. Na fakultě nám promítal za babku. A my jsme tam zvali tehdejší hvězdy – Evald Schorm tam byl nebo Jaromil Jireš.

Když mluvíme o filmových projekcích – v Brně fungoval i Filmový klub. Navštěvoval jste jej? Jak vypadala tamní návštěvnost?

To nevím. Samozřejmě jsem tam chodil, ale my jsme s nimi bezprostřední kontakt neměli. Tomu šéfoval jistý Růžička, jestli se nepletu, a ten se neměl rád se Smejkalem. A můj vztah k Růžičkovi byl indiferentní, protože on to byl takový ten popularizátor. Takže ty jeho úvodní řeči, a to, co tam vedl, zkrátka se rád poslouchal. To v Ostravě byly jiné kluby, s nimi jsem tam dělal dost. Tam jsem jezdil dělat i úvody.

A vy sám jste žádné takové úvody nedělal?

No v Brně, když bylo Filmforum, tak to jo. To byl tenkrát vedoucím krásného velkého kina Družba, později Kapitol, Pavel Švanda, spisovatel a pak později se mnou „spoluskladník“. A tam mě zvali z toho Krajského filmového podniku, dokonce za peníze. A tam jsem se vyžíval, protože tam chodilo kultivované a civilizované obecnstvo. A oni hráli třeba bergmanovský cyklus, takže bylo o čem mluvit. Ale ten běžný filmový klub v Brně, to ne, to jsem radši zajel do Ostravy.

S koncem roku 1971 jste nucen univerzitu opustit.¹⁶ Ale hned poté jste nastoupil do brněnského studia Československé televize.

Do televize jsem nastoupil jako dramaturg v roce 1972. Stalo se to neuvěřitelným řízením osudu. Můj tchán chodil jednou týdně na pivo ke Stopkům, kam chodil taky nějaký krajský tajemník, tuším, že se jmenoval Procházka. A tchán na něj: „Můj zeť nemá žádný místo.“ „A do televize by nešel?“ „Tak já se ho zeptám.“ Tak se zeptal a ten Procházka zavolal řediteli Motyčkovi,¹⁷ že ví o jednom takovém přes literaturu a tak a oni mě tam okamžitě vzali a za týden zjistili, co si to tam vzali.

No a od té doby mě neustále vyháněli, ti z kraje, ale neúspěšně, protože televize se za mě stavěla. Oni tam totiž v redakci zábavných pořadů žádného dramaturga neměli. A já jsem věděl aspoň takové ty základní věci. Šoupli mě tedy do zábavy, to byla ta nejhorší, nejobtížnější práce. Motyčka, který tomu vůbec nerozuměl, on vlastně nerozuměl vůbec ničemu, byl to dosazený státní úředník, tak ten Motyčka dal ve všem na náměstka **Jaroslava Nezvala**,¹⁸ který byl předtím ředitel divadla a jako takový se proslavil tím, že prý poprvé v dějinách brněnského divadla nechal v *Libuši* na jevišti přivést živého koně. A ještě předtím byl šéfem Hudební a artistické ústředny v Praze. Takže takový cestovatel. Ale byl to člověk inteligentní a nějak si mě oblíbil a ten za mě chodil na krajský výbor partaje bojovat. Tam o mně nechtěli ani slyšet, tak Nezval udělal takovou obezličku, že když jsem nemohl být dramaturg, tak vymyslel místo programově organizační

¹⁵ Návrh na přepažení učebny č. 4 a zřízení promítací kabiny, byl odeslán v červnu 1972 na Projektové oddělení Ústřední půjčovny filmů – Kinotechnika v Praze. Koncem roku byla předložena žádost na Odbor výstavby a územního plánování Obvodního národního výboru II v Brně a započala práce. Kolaudace projekční kabiny pak proběhla 28. 3. 1974. Stavební úpravy FF, Grohova 7; Korespondence Katedry slovanských literatur, divadelní vědy a filmové vědy, Archiv Masarykovy univerzity, Brno.

¹⁶ S Leo Rajnoškem byla rozvázána spolupráce k 1. 1. 1972. Korespondence Katedry slovanských literatur, divadelní vědy a filmové vědy, Archiv Masarykovy univerzity, Brno.

¹⁷ JUDr. František Motyčka, ředitel Československé televize Brno v letech 1970–1976

¹⁸ Jaroslav Nezval (* 1924), divadelní dramaturg, absolvent divadelní vědy na MU; dramaturg v Gottwaldově (1948–1950), Státní divadlo Brno (1950–1954); umělecký ředitel v Kladně (1960–1963); v letech 1964–1977 zaměstnán v Čs. televizi Brno (do roku 1970 jako dramaturg, poté jako zástupce ředitele); v letech 1977–1981 dramaturg činohry ND.

pracovník. Tím ale ten kraj nezdolali, takže nakonec dostali ultimátum, že buď půjde Rajnošek, nebo Motyčka. Tak jsem šel, na vlastní žádost. To bylo koncem května 1973.

Ale bylo to tak, že televize se mnou současně uzavřela smlouvu na dokončování pořadu, aniž se specifikovalo, na jak dlouho. A dělal jsem na jednotlivé smlouvy. Takže jsem přišel o zaměstnání, ale paradoxně jsem vydělával mnohem více, než předtím. Ale ani to netrvalo dlouho. Na kádrové oddělení přišla nějaká sekernice, Gottwaldová, nomen omen, a ta si to všechno prohlídla a vyrazila mě. Motyčka mě potom pomáhal najít nějaký flek. Ráno jsem přijel před televizi, sedli jsme do jeho Tatry 613 a jeli jsme třeba na učiliště spojů, které inzerovalo, že hledá vychovatele. „Ano, ozveme se.“ Vždycky to bylo stejné. Čtvrtého dne ráno telefon: „Soudruhu, to je taková smůla, my jsme to přehlédli. My jsme už přijali jiného kandidáta.“ Tak to jsem poslouchal nějaký čas a potom jsem se stal pomocným skladníkem. To mi sehnal kolega ze zpravodajství v televizi, který měl všude samé známé.

Takže z univerzity přes televizi do skladu. Klasická normalizační kariéra. Jak dlouho jste byl tím pomocným skladníkem?

Pět let. Mezitím jsem povýšil z pomocného skladníka v Jihomoravských drůbežářských závodech na skladníka a ze skladníka na expedienta, což už zní. Já jsem tam byl spokojený, protože jsem vycházel se všemi dobře. Na počátku si mysleli, že jsem nějaký fízl, ale nakonec jsme se spřátelili. Nejtěžší tam bylo odolat chlastu a ženským, poněvadž tam byly samý ženský a v jednom kuse se pilo. Takže takový Den žen, to bylo životu nebezpečné.

Ale současně jste nějaký čas na fakultě externě přednášel, aby nebylo těch paradoxů málo.

Ano, v roce 1974 se mnou, pomocným dělníkem, na fakultě uzavřeli dohodu, abych tady učil.¹⁹ To bylo neuvěřitelné, ale nějak to šlo. Bylo to na rok a půl, myslím. Měl jsem to domluvené s ředitelem ve skladu. Vždycky ve čtvrtek v 10 hodin dopoledne jsem si převlékl montérky za slušný oděv a nákladník mě odvezl na fakultu, tam jsem odučil a potom jsem už mohl domů. Do práce zpátky jsem už nemusel. Učil jsem čtyři hodiny týdně, přednášku a seminář. Zadarmo. Nemohli mě dávat mzdu, ale myslím, že nakonec dali nějakou odměnu.

V roce 1973 přechází oddělení divadelní a filmové vědy pod Katedru věd o umění, od roku 1974 Smejkal nemůže učit a výuka filmové vědy začíná být pozvolna utlumována až k vymizení v roce 1976. Jak jste to tehdy vnímal?

Ten útlum se mě nijak nedotkl, měl jsem stále jednu přednášku a jeden seminář týdně. Ale je fakt, že těch posluchačů jsme měli zatraceně málo. Takže to bylo znát.

Vedl jste nějaké diplomky?

Ne. Tenkrát se diplomky na filmové vědě, myslím, nedělaly. Když tak nějaký malý, nebo nevím, jak to bylo.

Ještě bych se chtěl zmínit o *Otázkách divadla a filmu*, jejichž tři svazky vyšly v letech 1970, 1971 a 1973. Vy jste se na tom autorsky podílel. Jak si to vybavujete?

No to bylo moc zajímavé. Na fakultě sice vycházelo několik řad sborníků, třeba historická řada nebo jazykovědná, ale pro divadlo a film nic. Tak jsme vymysleli *Otázky divadla a filmu*. Byl jsem pověřen, abych

¹⁹ Leo Rajnošek nastoupil do externího úvazku 1. 10. 1974 a setrval na fakultě do 30. 5. 1975. Korespondence Katedry slovanských literatur, divadelní vědy a filmové vědy, Archiv Masarykovy univerzity, Brno.

zjistil, jak se to dá říct latinsky, aby to vypadalo vznešeně, tak jsem zašel na katedru latiny a tam mně po květnatých úvahách vymysleli *Theatralia et cinematographica*. Sborník měl docela slušný ohlas a rozesílal se různě po univerzitách i do zahraničí. Po letech mně říkal **Peter Mihálik**²⁰: „Hele, přišel dopis z Padovy, že se tam setkali s naším sborníkem, kde jsme psali o filmovém výrazu.“ A já říkám: „To je zajímavý, a kdo?“ „Umberto Eco.“

Podílel jste se nějak na koncepci sborníku, konkrétně té filmologické části?

Závodský byl takový „diktátor“, takže s čím přišel, to se muselo udělat. O filmu jsem psal vlastně sám a moc jsem toho nenapsal. To nám měl Závodský za zlé. Ale musel být nakonec rád, že jsme se vůbec zapojili. Zatímco divadelníci, ti byli psaví.

Oddělení divadelní a filmové vědy to byli tři lidé v jedné místnosti. Je to tak?

Ano, Smejkal, Srna a já. Měl jsem k dispozici jeden nebo dva šuplíky. Ale já jsem tu moc nesesádal, zatímco oni ano, Srna od rána do večera.

A co jste tehdy učil?

Vrátil jsem se k té své teorii. Nějaký úvod jsem učil. Já jsem tu smlouvu našel. Od 1. 10. 1974 do 30. 5. 1975.

A vzpomenete si, koho jste tehdy učil?

Pamatuji si ty lidi, výrazy, ale ne jména.

Na univerzitu jste se pak vrátil až po listopadovém převratu. Jak to bylo s vámi mezitím?

Každý rok jsem podával žádost o umístění a vždycky mi napsali, že není místo. Potom nastala neuvěřitelná situace, shoda okolností: na průmyslovce v Jedovnicích, které šéfoval neobyčejně direktivní ředitel jménem Jermolájev, potomek nějakého šlechtického emigranta, trvale onemocněl češtinář. Tak mě tam vzali, zůstal jsem tam až do revoluce a vzpomínám na to docela rád.

A ještě jedna kuriózní epizoda z konce mé éry v drůbežárnách. Jaroslav Nezval, kterého jsem znal z televize, se mezitím stal šéfdramaturgem Národního divadla v Praze a přišel s tím, že by mě tam dostal jako dramaturga. Vypadalo to jako úplná kravina, že jo, já skladník a navíc s politickým škrálopem. Ale nechtěl jsem to vzdávat předem. Nezval mně zadal, že potřebuje napsat koncepci rozvoje dramaturgie Národního divadla na příštích pět let. Že jim to tajemník Müller už pětkrát vrátil a že to prostě není takto možné. Že potřebují, aby se na to někdo podíval jinýma očima. No, nějak jsem začít musel. Tak jsem ten traktát sepsal. A oni mi pak volali: „Ten Müller nám to zase vrátil, ale má k tomu mnohem méně výhrad, než předtím. Tak nám to ještě předělej.“ Ale v té době se objevila ta možnost v Jedovnicích, tak jsem neváhal a epizoda s Národním divadlem skončila.

A návrat po listopadu?

²⁰ PhDr. Peter Mihálik (1945 – 1987), filmový historik, teoretik, kritik, publicista, vědecký a pedagogický pracovník, dramaturg, scenárista a režisér. Absolvoval žurnalistiku na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. V roce 1972 obhájil v Brně rigorózní práci *Vznik slovenskej národnej kinematografie (1896–1948)*.

Ještě jsem nějaký čas učil v Jedovnicích kvůli své maturitní třídě a tam to začalo vypadat, že bych se měl stát ředitelem. Jenže já jsem jako vedoucí pracovník prostě nepoužitelný. Takže pryč z Jedovnic. Od roku 1991 jsem dostal smlouvu na fakultě a vrátil jsem se také do televize.

Na základě konkurzu. Do zábavy. To jsem zpackal. Navíc jsem byl vedoucí redakce o třech lidech asi. A měli jsme tvůrčí skupinu Rajnošek–Tuček. Potom nastoupil jako ředitel **Zdeněk Drahoš**,²¹ se kterým jsem si absolutně nerozuměl a nebudu si s ním rozumět nikdy. Takže nám to začalo drhnout. Rezignoval jsem na funkci vedoucího. Potom přišel další ředitel, slovenský **Marián Kleis**.²² A tehdy odešla spousta lidí a začalo se to generačně střídat. Já mezitím přišel do penzijního věku, přesluhoval jsem asi tři roky, ale už mě to přestalo bavit.

A jak to vypadalo na fakultě při obnově oboru?

Když jsem se tehdy vrátil na tu fakultu, tak to byly jedny z nejtrapnějších okamžiků mého života. Té servility od lidí, co mě vyhodili a teď mi říkali: „Dodělejte si tu aspiranturu, to je naprostá formalita“. „Ale já to nechci, já kašlu na ten ruský titul.“ A v nich to hlodalo. Taky jsem se mohl hlásit o rehabilitaci, Smejkal mi říkal, ať to udělám, že je to spojené s docenturou. No, dotáhl jsem to na odborného asistenta.

O studium byl obrovský zájem a studenti někteří náramně zajímaví, jen jsme stále museli bojovat s nedostatkem místa v posluchárnách a také s tradiční převahou divadelní vědy, s níž jsme byli jedna katedra.

Učení bylo zpočátku docela příjemné a náramné, ale postupně to začalo být takové únavné. Vím, že zpočátku, když jsme to otevřeli, tak se najednou během roku, dvou, objevil o to studium obrovský zájem. A my jeli ještě v těch starých kolejích, co si můžeme dovolit. To nám tam **Bořivoj Srba**²³ povoloval 15 nebo 20 posluchačů. Jenomže pak začaly kreditní body a mohl tam jít každý a dostal za to jednak ty kredity, ale taky se to asi líbilo. My jsme učili v malé učebně, v devatenáctce. Tam seděli studenti na zemi a na oknech, kdo přišel, nemohl se tam ani prodat. Takže nám přidělili větší učebnu a my jsme si s **Jiřím Voráčem**²⁴ a **Jaromírem Blažejovským**²⁵ řekli, že tomu musíme učinit přítrž. A udělali jsme písemné přijímačky. Ale udělali jsme je tak těžké, že to prostě nikdo nemohl udělat celé. Ani my tři ne. Já bych třeba ty Blažejovského dotazy nezodpověděl všechny. A on o té sémiotice taky moc nevěděl. A tím jsme srazili teda ten počet na třetinu a ty jsme pak pečlivě vyzkoušeli ústně. Ale to byli tedy studenti!

Které studenty si vybavujete nejvýrazněji?

Třeba Doru Viceníkovou, dnes dramaturgyni Divadla Reduta, nebo Jiřího Salveta, kterému jsem vedl trochu morbidní oborovou magisterskou práci na téma smrti v českém filmu 60. let.

Vaše výuka v 90. letech se většinou zaměřovala na televizi?

No, protože to pro mě bylo nejjednodušší. Přeci jen to bylo méně únavné. A taky jsem si říkal, že studenti pak lépe najdou uplatnění v té televizi. Takže jsem tam měl své oblíbené studenty, to byl třeba David Kořínek a Luboš Pavlovič. A oba dva se v televizi ujali. Ne tady, ale v Praze. Jednou jsme dělali takový šílený projekt, který jsme nemysleli ani jedna strana vážně – chtěli jsme natočit seriál o strašidlech. Reálných strašidlech,

²¹ PhDr. Zdeněk Drahoš, ředitel České televize Brno v letech 1992–2003

²² Mgr. Marián Kleis, ředitel České televize Brno v letech 2003–2005

²³ Prof. PhDr. Bořivoj Srba, DrSc. (* 1931), český teatrolog, divadelní historik, teoretik a kritik, dramaturg a pedagog; v letech 1958 – 1970 pedagogem JAMU; po listopadu 1989 působil současně jako profesor a vedoucí ateliéru dramaturgie Divadelní fakulty JAMU i jako vedoucí Semináře, resp. Ústavu divadelní a filmové vědy (16. 6. 1993 – 31. 12. 1999).

²⁴ Prof. PhDr. Jiří Voráč, Ph.D. (*1965), filmový historik, od r. 2000 vedoucí Ústavu filmu a audiovizuální kultury.

²⁵ PhDr. Jaromír Blažejovský, Ph.D. (*1957), filmový kritik, historik a publicista, odborný asistent Ústavu filmu a audiovizuální kultury na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity.

která se tady vyskytují. A našli jsme svědky, kteří tomu věřili, že třeba ve Znojmě je barák Kastelánka a tam straší duchové, už v 16. století to vykropovali. Na napsání scénáře to byla docela dobrá látka. No a potom jsem tady dělal takový experimentální pořad, jmenovalo se to *Kabinet múz*, v němž jsem se angažoval.

A ta idea na duchařský seriál vzešla od studentů?

Já jsem to naplánoval ve své redakci v televizi a sám jsem si to schválil. Ale ono to vyšlo z nich. To já jsem říkal – vymyslete si námět, když to bude za něco stát, tak to zkusíme udělat. A oni jediní dva přišli s takovouhle věcí. No a potom se přidávali další – někde žijí trpaslíci. Nějaká barmanka nám psala, že jednoho málem chytla. Takže přípravné práce proběhly, to nebylo moc drahé. To stačilo jedno auto, jeden šofér, jeden kameraman, na ty cvičné snímky. A ať se to ti kluci naučí. Nakonec z toho ale nic nebylo, jen pár pilotních záběrů. Nelíbilo se to, protože šlo o duchařinu.

V 90. letech jste se na katedře sešel s dnešním jejím vedoucím Jiřím Voráčem a jeho zástupcem Jaromírem Blažejovským. Jak se vám s nimi budoval samostatný obor?

Bylo to náročné, ale byla to dobrá sestava.